

Чуприна М. О.

канд. екон. наук, доцент
ORCID: 0000-0002-3276-4473;

Подиман А. О.

магістр ФММ

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0003-2011-0696**ЕВОЛЮЦІЙНІ НАПРЯМИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Сучасний світ дуже різноманітний та перманентний у всіх аспектах нашого життя, турбулентні зміни в різних сферах (економічній, соціальній, екологічній, демографічній, політичній та ін.) створюють умови для посилення розбіжностей між рівнем розвитку країн та накопиченням проблем у глобальному середовищі. Саме зі змінами у світовому розвитку, реорганізацією світового порядку, неоднозначністю підходів та механізмів їх розв'язання пов'язане збільшення викликів розвитку економіки. Якщо дослідити напрями розвитку економіку з початку, то можна відокремити певні етапи.

Саме перша економіка представляє собою етап розвитку господарства, який слідує за примітивним способом виробництва та передуює розвитку ринкових відносин та індустріалізації. Головні риси першої економіки: простість та натуральний обмін; відсутність грошей та банківських систем; примітивні технології; нерозвинене ділове співтовариство. Після періоду першої економіки людство пройшло чергові етапи розвитку, які включають другу, третю та четверту економіки. Ось короткий огляд цих етапів до сьогодення.

Друга економіка (промислова економіка):

- промислова революція, спричинила зміну економічних відносин;
 - масове виробництво, застосування механізації та парових машин змінили спосіб виробництва;
 - виробництво стає більш спеціалізованим і ефективним, зросла залежність від капіталу та праці;
 - утворення міст, зростання населення в містах, розвиток транспортних систем.
- Третя економіка (постіндустріальна економіка):
- збільшення значення послуг, інформаційних технологій та інновацій;
 - розвиток технологічних галузей, зменшення ролі важкої промисловості;
 - висока автоматизація виробництва та використання комп'ютерних систем;
- Четверта економіка (цифрова економіка):
- глибоке злиття фізичного, цифрового та біологічного світу;
 - швидкий розвиток інформаційних технологій, штучного інтелекту, інтернету речей, блокчейну;
 - важливість даних та їх аналізу, поширення електронної торгівлі та цифрових платіжних систем;
 - зміна моделі бізнесу, більша увага до інновацій та адаптивності.

Сучасна економіка відображає синергію цих тенденцій. Вона характеризується швидкими темпами змін, великим обсягом інформації, що обробляється та глибокими технологічними та соціальними трансформаціями. Розвиток сучасної економіки залежить від уміння адаптуватися до нових умов, використовувати нові технології та інновації, а також враховувати соціальні та екологічні аспекти.

Світова економіка переживає епохальні зміни, викликані різноманітними факторами, від глобалізації та технологічних революцій до зміни клімату та демографічних змін. Ці виклики та проблеми ставлять перед сучасними економічними системами складні завдання, вимагаючи нових підходів та стратегій для забезпечення сталого розвитку та благополуччя суспільства.

Одним з найбільш серйозних викликів є глобалізація, яка робить світ більш взаємопов'язаним, але при цьому створює нові проблеми, такі як конкуренція на ринках, нерівність в розподілі доходів, втрата робочих місць та висока екологічна деградація. Зміни в технологіях, такі як автоматизація та штучний інтелект, також створюють виклики, пов'язані зі змінами на ринках праці та потребами у перекваліфікації робочої сили.

Крім того, зміна клімату стала однією з найбільш серйозних загроз, з якими стикається сучасна економіка. Екстремальні погодні явища, підвищення рівня морів, зміни в сільському господарстві та водних ресурсах можуть призвести до серйозних економічних втрат та соціальних проблем. У найзагальнішій науковій формі суть цього виклику визначається в такий спосіб: перевищення нашою цивілізацією господарської ємності біосфери.

Нерівність є ще однією ключовою проблемою, яка поглиблюється в сучасному світі. Збільшення рівня нерівності доходів та можливостей може викликати напруженість у суспільстві, погіршити соціальну когезію та спричинити недовіру до економічної системи [1, с. 35].

Зростаюча кількість старіючого населення також створює проблеми для сучасної економіки. Зменшення робочої сили та збільшення витрат на охорону здоров'я та пенсійні програми можуть підірвати фінансову стабільність та економічний зріст [2, с. 132].

Ще однією проблемою, яка впливає на економічний стан світу, є милітаризація. Швидка зміна геополітичної ситуації в світі є рушійним фактором внутрішніх змін у країнах та важливою детермінантою змін у траєкторії розвитку світової економіки. Події середини ХХ століття показали несподівану здатність країн об'єднуватися для вирішення своїх інтересів через розробку спільної зовнішньої політики щодо третіх сторін. Якщо наприкінці другої світової війни основним завданням було відбудувати економіку країн, які були втягнуті у військові дії, то з періодом «холодної війни» до економічного чинника додався геополітичний, який посилює ідеологічне протистояння та напруженість у світі [3].

Для підтримки власних позицій у зв'язку з милітаризацією актуалізується питання ефективного регулювання ринку зброї та впровадження обмежень прямого та опосередкованого характеру. Виробництво зброї для будь-якої країни є як економічно доцільним, так і виконує функцію захисту інтересів та забезпечення національної безпеки, тому її реалізація на глобальному ринку є предметом як міжнародного економічного співробітництва, так і глобального військово-політичного суперництва. Особливості реалізації зброї на світовому ринку зумовлені певними обмеженнями, такими як екологічні межі зростання виробництва, технічні та фінансові обмеження, нерівномірність забезпечення зброєю окремих країн і регіонів, а також величезні витрати на виробництво зброї [4].

У глобальній економіці існує тісний зв'язок між механізмами економічного суперництва та зміцненням конкурентоспроможності країн. Країни у глобальній економіці часто опиняються перед вибором форми реалізації національної економічної та зовнішньополітичної доктрини, яка визначає сценарії їхньої поведінки та змінює формат управління соціально-економічними процесами [1, 2].

Поряд із тим, доцільно визначити наступне, оскільки масштаби деструктивного впливу російської військової агресії є не повною мірою встановлено, наразі необхідно формувати програми виходу України із економічної та демографічної кризи, спричинених війною, які базуватимуться на новітніх суспільно-політичних і морально-етичних цінностях управління та принципах відповідального споживання при мінімізації використання природно-ресурсних активів та інших ресурсів, виробництва високотехнологічної продукції та надання послуг із великим життєвим циклом. У цьому контексті набувають актуальності стратегії нівелювання наслідків впливу економічного суперництва на національному та міжнародному рівнях, які лежать в основі формування та реалізації конкурентних переваг у різних типах господарських систем в умовах глобалізації [4].

Вирішення цих викликів та проблем сьогодення лежить за межами спроможності їх вирішення окремими компаніями, країнами і, навіть, міжнародними організаціями, сучасна економіка потребує комплексного підходу та співпраці між різними секторами суспільства. Важливо розвивати нові стратегії, спрямовані на забезпечення сталого розвитку, підтримку соціальної справедливості та збереження навколишнього середовища. Необхідність співпраці між міжнародними, державними та приватними суб'єктами світової економіки є очевидною. Автори поділяють думку науковців, що вирішення глобальних проблем в багатьох випадках лежить в полі міжнародного приватно-публічного або державно-приватного партнерства. Така співпраця вимагає визначення ключових ризиків і інтересів зацікавлених сторін та вироблення плану спільних релевантних відповідей на сучасні глобальні виклики, що постають перед суспільством [2-4].

Отже, нова економіка має стати основою майбутнього глобального громадянського суспільства, яке поступово формується. Її науково-технічна, соціальна та екологічна складові простежуються дедалі чіткіше та наполегливіше, потребуючи суттєвих перетворень. Проте економічна діяльність, як «локомотив» розвитку, не вичерпує її. У соціальній сфері, політичному житті, сфері у культурі глобалізація не має менше перешкод, ніж в економіці. Новизна феномену створює додаткові труднощі в розумінні глобального суспільства, але комплекс проблем, породжених культурним розмаїттям людства, все більше нагадує про себе та потребує пошуку шляхів їх вирішення. Досліджуючи сутнісні теоретичні основи виникнення та функціонування нової економіки, обґрунтовано, що її теоретичне відображення є логічним і логічним результатом інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Zhyvko M. New economy: synergy of informatization and global civil society. *Journal of European Economy*, 2018. vol.17, № 1. PP. 34-55.
2. Живко М. А., Заставний А. Р., Іващук О. В. Цивілізаційні виклики глобального економічного розвитку. *Регіональна економіка*. 2020. №4(98). С. 131-142.
3. Антикризисова стратегія розвитку України: соціально-економічні, фінансові та глобальні виклики: монографія/ Під заг. ред. А.В. Сидорової. Вінниця: ДонНУ, 2016. 328 с. URL: <https://jmonographs.donnu.edu.ua/article/view/3846> (дата звернення: 25.03.2024).
4. Живко М.А., Гонак І.М., Іващук О.В., Прінц В.А. Економічне суперництво країн в умовах милітаризації національних економік. *Інноваційна економіка*. 2021. № 7-8 . URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/871/948> (дата звернення: 29.03.2024).